

5. Пастир І.В. Формат как элемент композиции живописного произведения / І.В. Пастир // Науковий вісник ІДГУ. - Ізмаїл, 2003. - Вип. №14. - С. 60-80.

6. Пастир І.В. Креативность золотой пропорции / І.В. Пастир. // Науковий вісник ІДГУ. Ізмаїл, 2006. - 107с.

7. Ткачук О.В. До розгляду поняття «Енергетичний потенціал художника». О.В. Ткачук // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології», Том 12. - Вип. 10. - Частина 2 - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2010. - С. 369-374.

8. Щербина В.Г. Конструктивна система художньої композиції / В.Г. Щербина. // Мистецтво та освіта. - 2002. - № 4. - С. 1-7.

9. Ямницький В.М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент. В.М. Ямницький. - Монографія. - Одеса, 2006. - С. 100-102.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ ФІЛОЛОГІВ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

УДК 378:147

Берега В. О.

Стаття розкриває суть основних принципів організації навчального процесу в умовах формування критичного мислення майбутніх філологів – студентів, що вивчають іноземні мови.

Ключові слова: критичне мислення філологів, принципи системи навчання.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБРАЗОВАНИЮ ФИЛОЛОГОВ В УСЛОВИЯХ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ

Берега В.А.

Статья раскрывает сущность основных принципов организации процесса обучения будущих филологов – студентов, которые изучают иностранные языки, в условиях формирования у них критического мышления.

Ключевые слова: критическое мышление филологов, принципы системы обучения.

THE MODERN APPROACHES OF PHILOLOGISTS' EDUCATION IN TRAINING SYSTEM OPTIMIZATION

Bereza V. O.

The article discloses the essence of main principles of organizing the learning and training process of future philologists who master foreign languages under forming their critical thinking.

Key words: critical thinking of philologists, training system principles.

Розвиток національної системи вищої освіти вимагає нових, інколи нестандартних підходів до організації процесу навчання і професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Тенденції у становленні вищої школи, у запровадженні прийомів і методів навчання фахівців різних галузей вказують на на-

магання національної навчально-виховної системи прилаштуватися до світових процесів, до різних освітніх систем іноземних країн. Звісно, врахування позитивного досвіду є необхідним компонентом покращення й оптимізації едукативного процесу у ВНЗ України, проте, дуже часто, відбувається сліпе наслідування, неадаптоване запозичення й застосування цих прийомів, методів, принципів, підходів тощо в процесі навчальної діяльності у вищій школі. Такий стан речей призводить до втрати певної системності та логічної структурності у вітчизняній освітній сфері. Зрештою, це виявляється в наявності безлічі підходів, принципів і методів навчання, що можуть частково повторювати один одного, або ж бути повністю ідентичними. Крім того, різні принципи застосовуються не лише різними закладами, але й різними викладачами всередині одного закладу. В той же час, якість фахівців очікується однаково висока від усіх учасників освітнього ринку.

Існування великої кількості різноманітних підходів і принципів навчання є певною ознакою плюралізму поглядів в освітньому процесі, відповідним показником демократичності суспільства. Але наявні принципи і підходи вимагають систематизації з метою їхньої категоризації й створення відповідної ієрархічної структури. Нині є нагальна потреба у проведенні таких досліджень.

Розкриваючи загальні принципи навчання майбутніх філологів, спеціалістів з іноземної мови, постає питання у створенні логічної та структурно групуваної ієрархії принципів і підходів до організації навчальної діяльності у вищій школі в запропонованій сфері підготовки – філологів.

Проблемою поданої статті є розкриття основних загальних принципів організації процесу навчально-виховної діяльності й формування професійних навичок і вмінь у майбутніх спеціалістів з іноземних мов, зокрема учителів, у ході розвитку в них здатності до критичного мислення.

Інтеграція вищої школи у світовий і європейський полікультурний і багатовекторний простір висувують на порядок денний важливе й непросте завдання – формування особистості, яка гармонійно поєднувала б у собі риси і якості національно свідомого представника суспільства, а, з іншого боку, громадянина світу, що швидко глобалізується. Необхідним постає формування в такій особистості здатності до швидкого і якісного оцінювання інформації, особливо соціокультурного плану, з її акцентуацією на різні сфери життєдіяльності людини, тобто формування в неї навичок і вмінь критичного осмислення дійсності.

Соціокультурний аспект інформаційного впливу на молодшу людину має визначальне значення на формування її особистості, світогляду. Це викликає необхідність врахування цього аспекту в процесі виховання молодого покоління. Зокрема, певної ваги це питання потребує в процесі підготовки спеціалістів-філологів, що вивчають іноземні мови. Знайомлячись з лексикограматичною і фонетичною компонентою іноземної мови, студенти пізнають культуру народу, мова якого вивчається. Відбувається культурний вплив на майбутніх філологів. Вони стикаються з різними соціокультурними реаліями, формами й особливостями мовленнєвої поведінки, культурними міфами тощо. З огляду на зазначене, виникає необхідність розвитку певного комплексу навичок пізнавальної діяльності, самостійності й критичності мислен-

ня — тобто фактично формування в них пізнавально-критичної компетентності в роботі з навчальним матеріалом і його практичним застосуванням.

Характеризуючи пізнавально-критичну компетентність, варто зазначити, що вона являє собою складну ієрархічну структуру, яка поєднує досвід, знання, навички і вміння швидкої, логічної й відповідної системі поглядів обробки різнопланової інформації з її наступним занесенням до структур пам'яті й виробленням на її основі тверджень. Сформованість цієї компетентності надає особистості можливість оперативно опрацювати вхідну і внутрішню інформацію (різноманітні зовнішні впливи й система знань людини), ефективно проводити аргументацію на її основі та розширювати власний знаневий простір, збагачувати комунікативний і соціальний досвід. Навчальний процес за цих умов передбачає практичність в організації і відповідність комунікативним потребам у відборі матеріалу.

Особливої ваги це питання набуває в ході підготовки студентів, що вивчають іноземні мови і постійно оброблюють великі обсяги інформації, яка, здебільшого, насичена «маніпуляційним» змістом. Під цим змістом інформації, зокрема й навчальної, ми розуміємо її наповненість соціокультурними реаліями, компонентами соціального, побутового, культурного й приватного життя представників іншомовного соціуму. Такі реалії й компоненти, будучи незвичними і, здебільшого, неадаптованими до системи поглядів і цінностей, можуть впливати на особу, маніпулювати її свідомістю, видавати удаване за явне, нав'язувати інші цінності, формувати систему загального впливу на особистість з відповідними змінами в її поведінково-ціннісному континумі.

Формування в студентів навичок критичного мислення і, відповідно, пізнавально-критичної компетентності забезпечує їх засобами аналітико-критичного ставлення до інформаційних повідомлень, до поведінкових штампів представників іншої культури, до продукування власної адекватної мовленевої поведінки. Це досягається шляхом не простої подачі навчального матеріалу, а його обговорення, виведення основних його структурних компонентів, створення семантико-функціональних та акціональних схем на його основі. Студенти постійно залучаються до самостійної роботи з матеріалом (текстами, полілогами, лексичними та фразеологічними одиницями тощо), до його класифікації й групування за певними ознаками. Майбутні філологи створюють на практиці мінімальні структури знань і досвіду як концепти загальної бази знань, що відтворює набутий досвід особистості. Крім того, відбувається формування навичок і вмінь роботи з цим матеріалом у межах відповідної теми. Проте, все це вимагає зміни підходів презентації інформації, її практичного використання і перевірки.

Нині в навчально-виховній системі вищої школи здебільшого переважають догматичні принципи подачі матеріалу і його перевірки. Подається готовий для заучування матеріал і здебільшого не очікується його осмислення й інтерпретація студентом. Такий підхід не сприяє інтенсивному розвитку інтелектуальної сфери молоді, її бази знань і критичного мислення.

Навчання за екстенсивними формами, розповідний виклад лекційного матеріалу не сприяють формуванню критичного мислення студентів, ускладнюють навчальний процес з оволодіння іноземної мови, хоча й закладають певний мінімум знань, який не завжди можна застосувати в практичній

діяльності. Крім того, такі форми навчання майже не активізують пізнавально-мотиваційну сферу як фактора посилення ефективності навчання іноземних мов, підвищення самостійності студентів, їхньої пізнавальної складової. Такі підходи майже не розвивають у студентів важливі пізнавальні навички отримання й обробки інформації. Інтенсивні ж форми спрямовані на навчання студентів мислити самостійно й творчо, критично оцінювати факти і події, «знаходити розв'язки нестандартних ситуацій, здійснювати пошук необхідної інформації з наступним її застосуванням» [1, с.230]. Це уможливило максимальну самореалізацію студентів, майбутніх фахівців з іноземної мови, у процесі навчання і розвитку їхньої інтелектуальної, пізнавальної сфери, детермінуючи основні напрями становлення особистості.

З огляду на сказане вище, постає необхідність оптимізації й модернізації навчального процесу. Оптимізація в педагогічній діяльності – це досягнення максимально можливої якості освіти, навчання й виховання у конкретних умовах ВНЗ, організація дій студентів, що спрямовані на пізнання й розв'язання конкретних завдань [2, с. 149]. А саме, в ході ознайомлення студентів з культурою, духовними й суспільними цінностями інших народів важливо вчити їх критично осмислювати, порівнювати надбання кожного народу, його культуру, при цьому залишаючись «поміркваними патріотами», що передбачає поважне, толерантне ставлення до культури, матеріальних і соціальних цінностей іншого народу поряд із національною ідентифікацією і самосвідомістю. Особливо це стосується стереотипного сприйняття реалій дійсності, що здійснюється за рахунок впливу на особу засобів масової інформації, які часто стають певним еталоном виховання.

Така спрямованість у проєктуванні якісних змін у системі підготовки майбутніх учителів іноземної мови, на наш погляд, має враховувати наступні організаційні принципи, як-от: пізнавально-варіативний, порівняльно-аналітичний, рефлексивний і діяльнісно-комунікативний.

Пізнавально-варіативний принцип передбачає такий процес надання інформації стосовно певного предмета пізнання, що враховує її презентацію з різних джерел. Це забезпечує висвітлення предмета пізнання в різних аспектах, демонстрацію багатоманітності його розуміння. Студенти мають змогу побачити різні трактування, пізнати нові його якості й властивості, розкрити повноту його структури, глибше зрозуміти зв'язки між компонентами.

Порівняльно-аналітичний принцип передбачає таку подачу різних поглядів на предмет пізнання, коли відсутнє зазначення домінуючої серед них. Він допускає навмисне, з навчальною метою, зазначення хибних поглядів, що має сприяти виробленню в студентів аналітичних умінь. У той же час, відбувається розвиток навичок критичного осмислення інформації, вироблення власних поглядів на предмет пізнання.

Рефлексивний принцип забезпечує подальшу обробку інформації, її інтерпретацію і аналіз власних поглядів на предмет пізнання, що вироблені на основі порівняння й аналізу.

Діяльнісно-комунікативний принцип гарантує практичне застосування пізнаної інформації стосовно предмета пізнання і забезпечує подачу комунікативно важливого матеріалу. Цей принцип завдяки практичності й варіативності уможливило постійну й продуктивну взаємодію суб'єктів навчан-

ня. Таким чином, реалізується один із основних постулатів організації навчального процесу – її суб'єкт-суб'єктний аспект.

Організація процесу навчання майбутніх філологів з врахуванням зазначених вище принципів, на наше переконання, оптимізує процес формування критичного мислення, розширить можливості для ефективного засвоєння матеріалу теми, допоможе глибше і різносторонньо зрозуміти предмет пізнання.

Формування критичного мислення особистості та пізнавально-критичної компетентності має значний вплив на становлення соціально активного предстваника соціуму. Тенденція до формування здатності критично мислити є не лише наслідком демократичного способу життя [3, с. 1], але й фактором його розвитку, утвердження в громадській думці. Інформаційний світ значно розширив можливості для сприйняття іншомовних елементів духовної й матеріальної культури і життя суспільства, що значною мірою впливають і визначають вектори у становленні сучасної національної свідомості, культури й соціуму загалом. Усім цим викликам призване протистояти сформоване критичне мислення особи і, власне, її пізнавально-критична компетентність, які будуть спонукати майбутніх фахівців з іноземної мови до осмисленого, логічного сприйняття дійсності, її інтерпретації й вироблення на цій основі поміркованого ставлення до негативних впливів сьогодення, адаптацію свідомості до напливу повідомлень нових інформаційних технологій. Сформованість критичного мислення допомагає майбутнім філологам уникнути маніпуляції свідомістю у процесі ознайомлення з новою культурою і запобігти порушенню власних цінностей, протистояти маніпуляційному змістові інформації.

У процесі формування пізнавально-критичної компетентності майбутніх філологів як фактора їхнього професійного розвитку є дотримання принципів критичної коректності й насиченості навчальної інформації, що передбачає наявність у ній фрагментів, які спонукають до її осмислення з різних кутів зору, до критичного аналізу фактів, а не прийняття їх на віру, а також відсутність змістових або логічних невідповідностей, достовірне викладення фактів, їх різноспрямованість і новизна. Проте важливо зазначити, що з навчальною метою можлива презентація неправдивої інформації. Це надасть змогу студентам провести аналіз, порівняти різні аспекти і погляди на предмет пізнання та вивести власне розуміння проблематики, навчитися розізнавати хибність повідомлення, його прихований зміст. Такі навчальні дії сприяють виробленню в студентів, особливо майбутніх філологів, що вивчають іноземні мови, здатності до протистоянню маніпуляціям свідомістю, до розуміння імпліцитного змісту повідомлення і, в свою чергу, вміння ефективно смислюкувати власні інтенції у процесі комунікації з метою досягнення поставлених цілей.

У цьому сенсі критичне мислення виступає оцінювально-рефлексивною діяльністю, в ході якої людина чітко контролює свою активність і розуміє тенденції у побудові продуктивного комунікативного акту. Така розумова діяльність зумовлюється характером завдань, що виникають у процесі пізнання соціальної дійсності, самопізнання і взаємодії з іншими людьми [4, с. 29]. Але при цьому важливим є формування у філологів з іноземної мови умінь

застосовувати здобуті знання для отримання нових і розуміння, що одне й те саме завдання може бути розв'язано різними способами. Це сприятиме виробленню в них навичок і вмінь креативного мислення. Комплекс вмінь і навичок креативного мислення впливають, у свою чергу, на формування пізнавально-критичної компетентності. Крім того, креативне і критичне мислення тісно зв'язані у процесі навчання і практичного застосування набутих знань, у ході виконання завдань і розв'язку проблемних ситуацій. Студенти мають зрозуміти, що кожен може мати свою точку зору на те чи інше питання, відмінну від інших, і саме це дає можливість для пізнання, як фактора успішності становлення громадянського суспільства у процесі формування критичного мислення. Важливим у цьому випадку є усвідомлення студентами можливості помилитися з наступним пошуком шляхів виправлення помилок.

Література

1. Нікітіна В. Важливість скорочення екстенсивних форм навчання в умовах гуманізації вищої школи / В. В. Нікітіна, В. Г. П'ятенко // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія : [Матер. метод. семінару АПН України]. – К. : Гнозис, 1998.
2. Басова Н. Педагогика и практическая психология / Н. В. Басова. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 1999.
3. Белкіна-Ковальчук О. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна. – Луцьк, 2006.
4. Шеремет М. Критичне мислення : діяльнісний підхід / М. Шеремет // Шлях освіти. – 2004. – № 4.

СУЩНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЛИЦЕЯ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ПОДХОДОВ

Шапошникова Н. П.

УДК 378.96

В поданій статті автор проводить аналіз сутності феномена педагогічної діяльності викладача сучасного професійного закладу крізь призму концептуальних настанов генетичного та функціонального дослідницьких підходів. Виходячи з тлумачення поняття «виховання», автор визначає особливості управлінського механізму і уточнює складові компонентно-функціональної структури педагогічної діяльності викладача.

Ключові слова: педагогічна діяльність, викладач професійного ліцею, дослідницькі підходи.

В статтє автором осуществлен теоретический анализ феномена педагогической деятельности преподавателя современного профессионального учебного заведения сквозь призму доминирующих подходов.